

ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI

• Ali AŞKER •
Vergi Denetmen Yrd.

• Ayhan ELİTOK •
Vergi Denetmen Yrd.

GİRİŞ

Ticari hayatta mal ve hizmet alım-satımlarının önemli bir kısmı vadeli olarak yapılmaktadır. Vadeli olarak yapılan satışlar karşılığında borçlunun ödeme sıkıntısında olması, borcunu inkar etmesi, borcunu tamamen veya kısmen ödediğini iddia etmesi veya acz içinde bulunması gibi nedenlerle borcunu ödememesi veya ödeyememesi hallerinde söz konusu alacaklar ihtilaflı ve bu nedenle alacaklı açısından tahsili şüpheli hale gelmiş olabilir. Bu gibi durumlarda 213 sayılı VUK, alacaklı işletmelere belirli şartlarla karşılık ayırma imkanı tanımıştır.

Şüpheli alacak mevzuu, VUK'un "Değerleme" Kitabının "Amortismanlar" kısmında düzenlenmiştir. 323. maddedeki düzenleme aynen aşağıda olduğu gibidir:

"Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1- Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;

2- Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;

şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhsar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları, tahsil edildikleri dönemde kâr/zarar hesabına intikal ettirilir."

Tahsili şüpheli hale gelen alacaklara karşılık ayrılması, ticari ve zirai kazancın tespitinde geçerli olan "tahakkuk ilkesi"nin bir sonucudur. Tahakkuk ilkesinin sonucu olarak tahsil edilmeden hasılat kaydedilen alacakların, farklı nedenlerle tahsilinin tehlikeye düşmesi durumunda, karşılık ayırma imkanının tanınmaması; gerçek anlamda elde edilmeyen bir kazanç üzerine vergi salınması sonucunu doğuracaktır ki; gerçek anlamda elde edilmeyen bir kazanç üzerinden vergi alınması, vergilendirmenin temel mantığına ve vergide adalet ilkesine ters düşecektir. VUK'un 323. madde hükmü, ticari ve zirai kazanç sahiplerinin haksız bir vergilendirmeye maruz kalmaması; diğer bir deyişle mükelleflerin hakkını korumak amacıyla ihdas edilmiştir.

Makalemizin ilerleyen kısımlarında; şüpheli ticari alacak karşılığı ayırma koşulları, şüpheli alacaklarda özellikli durumlar ve konuya ilişkin muhasebe kayıtlarının nasıl tutulacağı hususları işlenmiştir.

II- ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI AYIRMA KOŞULLARI :

1- Alacağın Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve Idame Ettirilmesiyle İlgili Olması ve Sonuç Hesaplarına Hasılat Olarak Kaydedilmiş Olması Gerekir :

VUK'un 323. maddesi gereğince şüpheli ticari alacak karşılığı sadece ticari ve zirai kazanç sahipleri tarafından ayrılabilir. Bunun nedeni yukarıda da belirtildiği üzere, söz konusu iki kazancın tespitinde "tahakkuk esası"nın geçerli

olmasıdır. Ticari ve zirai faaliyetin normal icapları dahilinde doğan ve filli olarak elde edilmediği halde sonuç hesaplarına hasılat olarak intikal ettirilen, yani kâr-zararın teşekkülüne etki eden alacaklar için karşılık ayrılabilir.

Dolayısıyla gelirin elde edilmesinde "tahsil esası" cari olan kazanç ve iratlar için karşılık ayrılmayacağı gibi; işletmenin normal faaliyetleri dışında doğmuş bir alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda da karşılık ayrılmayacaktır.

Örneğin bir şahsın borcuna kefil olma ve hatır senetleri nedeniyle oluşan alacaklar için şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılmaz. Çünkü bunlar, mükelleflerin şahsi saiklerle yaptığı işlemler olup, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili değildir. Yine aynı şekilde, mal alımlarında verilen avanslardan doğan alacaklar için de şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılmayacaktır.

2- Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Sadece Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Mükellefler Tarafından Ayrılabilir :

VUK'un 323. maddesinde şüpheli alacakların, değerlendirme günündeki tasarruf değerlerine göre "pasifte karşılık ayırmak suretiyle" giderleştirileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla karşılık ayırmak suretiyle gider kaydetme, bilanço usulüne göre defter tutan mükellefler için mümkün olduğundan işletme hesabı esasına göre defter tutan tüccar ve çiftçilerin, şüpheli alacaklar için karşılık ayırmaları söz konusu değildir.

VUK'un 186. maddesine göre bilanço usulüne göre defter tutan mükellefler değerlendirme gününde alacaklarının ve borçlarının envanterini yaparlar. Aynı kanunun 195. maddesine göre işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ise sadece emtia envanteri yaparlar. Bu mükellefler, VUK'un 322. maddesindeki şartların gerçekleşmesi durumunda değersiz hale gelen alacaklarını doğrudan gider olarak yazabileceklerdir.

3- Alacağın Dava veya İcra Safhasında Bulunması Gerekir :

Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve

idame ettirilmesiyle ilgili olan ve sonuç hesaplarına intikal ettirilmiş bulunan tahsili şüpheli bir alacak için karşılık ayrılabilmesinin bir diğer koşulu, bu alacağın dava veya icra safhasında bulunmasıdır. Yani söz konusu alacak için dava açılmış veya icra takibatına başlanılmış olmalıdır.

Burada belirtilmesi gereken salt şekli bir müracaatın, tahsili şüpheli hale gelen bir alacak için karşılık ayrılmasına yetmeyeceğidir. Dava ve icra safhasının ciddi bir şekilde takip edilmesi gerekir. Bu nedenle, mükelleflerin VUK'un 323. maddesindeki haklarını kullanabilmeleri için başvurudan sonra davanın mahkemede olması, icraya intikal eden ihtilafın da ödeme emrine bağlanmış olması ve aynı zamanda bu durumun tevsiki gereklidir.

Uygulamada alacağın dava veya icra aşamasında bulunduğunu gösteren ispat vesikaları, alacağın dava veya icra safhasında bulunduğunu gösteren ve mahkeme ve icra dairelerinden alınacak belgeler ile alacak için dava açıldığını ve davanın hâlâ devam etmekte olduğu veya davanın sonuçlandığını gösteren belgeler olarak görülmektedir.

Yine aynı şekilde yurt dışından olan alacakların tahsil edilmesi için yurt dışında dava açılması durumunda yurt dışındaki alacağın dava veya icra safhasında bulunduğunu gösterir yurt dışı makamlardan alınacak benzer mahiyetteki ispat vesikalarına dayanarak da şüpheli hale gelen alacaklar için karşılık ayrılabilir.

4- Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Alacakların, Alacaklı Tarafından Yapılan Protestoya veya Yazı ile Bir Defadan Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunması Gerekir :

Bu durum daha çok kalabalık bir müşteri kitlesine sahip olan, perakende satış yapan büyük çaplı şirketlerde söz konusu olabilir. Hangi alacakların dava veya icra takibine değmeyecek derecede küçük alacak sayılacağına ilişkin olarak Maliye Bakanlığı'nın vermiş olduğu 04.02.1999 tarih ve 29/2923-151/3439 sayılı özgelede "Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmiş olmasına rağmen borçlu ta-

rafından ödenmemiş bulunan dava veya icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklarda miktarın belirlenmesinde bu alacaklar için yapılacak dava ve icra masraflarının kriter olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bir başka ifade ile avukat ücreti, noter veya mahkeme masrafı vs. tahmini olarak hesaplanarak alacakla kıyaslanacaktır. Söz konusu masrafin alacak tutarına yakın veya bu tutardan fazla olması ve diğer şartların da gerçekleşmesi halinde karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır," denilmektedir.

Dava ve icra takibine değmeyecek derecedeki küçük alacaklara karşılık ayrılabilmesi için, yapılan protesto ya da yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödemenin yapılmamış olması gerekmektedir. Protesto, senetli alacakların vadesinde ödenmemesi halinde borçlunun noter aracılığıyla ödemeye çağırılmasıdır. Senetsiz alacaklarda ise belli bir vade olmamasına rağmen, ticari temüle ve piyasa durumuna göre normal bir vadede ödemenin yapılması gerekir. Normal bir vadede ödenmeyen alacakların şüpheli sayılabilmesi için alacak isteme yazısının en az iki defa taahhütlü olarak gönderilmiş olması zorunludur. Her ne kadar VUK'un 323. maddesinde protestoların noter kanalıyla, borcun istenmesine ilişkin yazıların da taahhütlü olarak gönderilmesine ilişkin bir kayıt bulunmamakta ise de, yapılan protesto veya yazı ile borcun bir defadan fazla istenildiği, ancak PTT makbuzlarıyla veya protesto örnekleri veya alındıları ile kanıtlanabileceğine ve başka bir şekilde bu iddianın doğrulanması olanağı bulunmadığına göre, yazıların taahhütlü olarak gönderilmesi gerektiğinin kabulü zorunlu bulunmaktadır.

5- Karşılığın Alacağın Şüpheli Hale Geldiği Dönemde Ayrılması Ve İlgili Dönem Bilançosunda Gösterilmesi Gerekir :

Şüpheli ticari alacak karşılığının muhasebenin "dönemsellik ilkesi" gereğince alacağın şüpheli hale geldiği dönemde ayrılması gerekmektedir. İşletmeler açısından her hesap dönemi vergileme açısından ayrı ayrı ele alınır ve her

yılın geliri ayrı vergilenir. Bu nedenle alacak ne zaman şüpheli hale gelmişse ancak o dönemde karşılık ayrılabilir. Vergi Usul Kanunu'na göre şüpheli hale gelen bir alacak için karşılık ayrılıp ayrılmamasıyla ilgili ihtiyarilik, alacağın şüpheli hale geldiği dönemde kullanılabilecektir. Zira mükelleflerin karşılık ayıracakları dönemin kendi tercihlerine bırakılması, onları en çok kâr sağladıkları dönemde karşılık ayırma yoluna iteceği, bunun ise yasa koyucunun amacına aykırı düşeceği açıktır.

Diğer taraftan, şüpheli hale gelen alacaklar için karşılık ayrılması amortisman müessesesi içinde, "alacaklarda amortisman" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu nedenle, özel bir hüküm bulunmadığı takdirde, alacak için ayrılacak amortisman için de genel hükümlere bakılması gerekmektedir. Alacağın şüpheli hale geldiği dönemden sonra karşılık ayrılabilmesine ilişkin bir hüküm yoktur. Öte yandan, herhangi bir dönemde ayrılmayan amortismanın sonraki dönemlerde ayrılması mümkün olmadığı gibi karşılık ayrılması gereken dönemde ayrılmayan karşılığın sonraki dönemlerde de ayrılması mümkün değildir.

Karşılık ayrılmak suretiyle dönem kazancından indirilen şüpheli alacakların işletme bilançolarında devamlı surette izlenmesi ve ayrılan karşılıkların hangi alacaklara ait olduğunun muhasebe kayıtlarında gösterilmesi gerekmektedir. Bu şekilde ayrıntılı kayıt yapılmadan toplu olarak ayrılan karşılıkların gider yazılması doğru değildir. Görünüşte şekle ilişkin olan bu husus, aslında esasa ilişkindir. Şüpheli alacakların bir kısmının tahsil edilmesi durumunda hangisinin tahsil edildiği ve o alacak için karşılık ayrıldıysa ne kadarlık karşılık ayrıldığına ilişkin kayıtlarda görünmesi ve o tutarın gelir hesaplarına intikal ettirilmesi gerekmektedir.

6- Karşılık, Alacağın Tasarruf Değerine Göre Ayrılmalıdır:

Karşılıklar, şüpheli alacağın değerlendirme günündeki tasarruf değerine göre ayrılacaktır. Yani ayrılacak alacağın hesaplanmasında alacağın kayıtlı değeri ile tasarruf değeri arasındaki fark esas alınacaktır. Tasarruf değeri VUK'un

264. maddesinde, bir iktisadi kıymetin değerlendirilme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değer olarak tanımlanmıştır. Buna göre şüpheli hale gelen alacağın ne kadarının tahsil edilebilme olasılığının yüksek olduğu göz önünde bulundurularak bir tasarruf değeri saptanması ve kayıtlı değer ile tasarruf değeri arasındaki fark kadar karşılık ayrılması gerekmektedir.

III- ŞÜPHELİ ALACAKLARDA ÖZELLİKLI DURUMLAR :

1- Katma Değer Vergisinde Şüpheli Ticari Alacak Uygulaması :

VUK'un 323. maddesindeki şartları taşıyan bir alacağın tahsilinin tehlikeye girmesi durumunda bu alacak için karşılık ayrılmasında bir tereddüt olmamakla birlikte, bu alacağa bağlı olarak hesaplanan KDV'nin şüpheli alacak olarak değerlendirilip karşılık ayrılıp ayrılmaması konusunda tartışmalar gündeme gelmiş ve son olarak 334 Seri nolu VUK Genel Tebliği yayımlanarak bu tartışmalar giderilmiştir.

Anılan tebliğe göre "Katma Değer Vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır. Bu itibarla Katma Değer Vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde (213 sayılı VUK'un 323. maddesi) yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönem kayıtlarına girmesi ve Katma Değer Vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır."

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılabileceği üzere, mal ve hizmet satışı üzerinden hesaplanan ve tahsil edilemediği halde beyan edilen KDV, satıcı mükellef yönünden mal ve hizmet satışından doğan bir alacak niteliğine dönüştüğünden, KDV dolayısıyla doğan alacaklar için alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve KDV beyannamelerinde beyan edilmesi halinde karşılık ayrılması mümkün olacaktır.

2- Teminatlı Alacaklarda Şüpheli Ticari Alacak Uygulaması :

VUK'un 323. maddesinin 3. bendindeki "te-

minatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder." hükmü, teminatlı alacaklar için karşılık ayrılamayacağını, sadece teminatın karşılamadığı alacak miktarı için karşılık ayrılabilceğini ifade etmektedir.

Şahsi kefalet olarak verilmiş alacaklar da teminatlı alacak olarak kabul edilmektedir. Şahsi kefaletle bağlı bir alacağın tahsili şüpheli hale geldiğinde karşılık ayrılabilmesi için sadece borçlunun takibe alınması yeterli olmayıp aynı işlemlerin kefile de uygulanması gerekmektedir.

Hangi değerlerin teminat olarak kabul edileceği VUK'da belirtilmemiştir. Bu nedenle alacağın teminatlı olup olmadığının tespitinde nelelerin teminat olarak kabul edileceği 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunu'nun 10 ve 11. maddelerinde; para, teminat mektubu, hazine tahvil ve bonoları, esham ve tahvilat, menkul hacizleri, gayrimenkul ipotekleri ile şahsi kefalet olarak sayılmıştır.

Alacağın kısmen teminat altına alındığı durumlarda, değerlendirme gününde teminatsız kalan kısım kesin olarak tespit edilebiliyorsa bu kısım için karşılık ayrılabilir. Değerleme gününde, değerlemeye konu alacaklardan ne kadarlık kısmının teminatlı, ne kadarlık kısmının teminatsız olduğu tespit edilemiyorsa alacağın tamamı teminatlı olarak kabul edilerek bu alacak için karşılık ayrılamayacaktır.

3- Verilen Avanslarda Şüpheli Ticari Alacak Uygulaması :

VUK'da değişiklik yapılmasına ilişkin 31.12.1980 tarih ve 2365 sayılı Kanunun gerekçesinde "karşılık ayrılmak suretiyle zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idame ettirilmesi ile ilgili olması, diğer bir deyişle alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerektiği" açıklanmıştır. Şüpheli ticari alacak karşılığı uygulamasının mantığında tahakkuk ilkesinin sonucu ticari ve zirai kazanç sahiplerinin fiili anlamda elde etmedikleri halde hasılat olarak kaydettikleri alacaklarını karşılık gideri ayırmak suretiyle söz konusu zararlarını telafi etmelerini sağlamak amacı güdülmüştür.

Verilen avansların şüpheli hale gelmesi durumunda bu alacaklar için karşılık ayrılamayacağı kanısındayız. Her ne kadar verilen avanslar nedeniyle tahsili şüpheli hale gelen alacaklar, ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olsa da verilen sipariş avansları daha önceden hasılat hesaplarına intikal ettirilmediklerinden bunlar için karşılık ayrılamaz. Verilen sipariş avansları, tahsili şüpheli hale geldiğinde, bunlar için karşılık ayırma imkanının tanınması, şüpheli ticari alacak karşılığı müessesesinin düzenlenmesindeki temel amaca ters düşmektedir. Çünkü bir mal satışı veya hizmet ifası nedeniyle ortaya çıkan alacaklar şüpheli hale geldiğinde ticari ve zirai kazanç sahipleri karşılık ayırmak suretiyle fiili olarak elde etmedikleri halde tahakkuk ilkesi gereğince hasılat hesaplarına intikal ettirdikleri alacaklarının dönem matrahı üzerindeki etkisini sıfırlamaktadırlar. Buna karşın tahsili şüpheli hale gelen verilen sipariş avansları için karşılık ayırma imkanı tanınırsa daha önceden hasılat olarak kaydedilmeyen bir alacak için karşılık ayrılmasından dolayı dönem matrahının tespitinde hak edilmeyen bir azalma meydana gelecektir. Bu nedenle verilen avansların tahsili şüpheli hale geldiğinde karşılık ayrılamayacağı görüşünün, kanun koyucunun karşılık ayırma müessesesini ihdasında güttüğü amaca uygun olduğunu düşünmekteyiz.

4- Aciz Vesikasına Bağlanan Alacakların Durumu :

Aciz vesikası, düzenlendiği sırada borçlunun borcunu ödeyecek malı bulunmadığını gösteren bir belgedir. Bu belge borçlunun hiçbir zaman borcunu ödeyemeyeceğini göstermez; alacağın değerlendirme günü itibarıyla kesin olarak tahsil edilemeyeceğini gösterir. Dolayısıyla daha sonra tahsil imkanı mevcut olduğundan aciz belgesine bağlanan alacaklar değersiz alacak olarak değil, şüpheli alacak olarak kabul edilecek ve bu alacak için karşılık ayrılabilir.

5- Konkordato Durumunda Şüpheli Alacak Ayrılabilir mi ?

Konkordato, borçlunun alacaklılarının üçte iki çoğunluğuyla yaptığı ve onu kabul etme-

yen diğer alacaklıları da bağlayan, alacaklıların alacağın belli bir yüzdesinden vazgeçtiklerini veya alacağın vadesini uzattıkları ya da taksitli bağladıklarını belirleyen bir anlaşmadır.

Alacaklıların alacağın belli bir yüzdesinden vazgeçmeleri şeklindeki konkordato anlaşmalarında vazgeçilen kısım, alacaklı için değersiz alacak, borçlusu için ise vazgeçilen alacak hükmündedir. Bu nedenle konkordato yoluyla vazgeçilen alacakların karşılık ayrılmadan dönem sonunda değersiz alacak hükümlerine göre gider olarak dikkate alınması gerekmektedir.

6- Kamu Kuruluşlarından Olan Alacaklar İçin Şüpheli Alacak Ayrılabilir mi ?

Kamu kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılıp ayrılmaması konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre kamu kuruluşlarından olan alacağın tahsil edilememe ve zararın oluşması ihtimali olmaması nedeniyle şüphelilikten bahsedilemeyecek ve bu alacaklar için karşılık ayrılmayacaktır.

Bizim de benimsediğimiz bir diğer görüşe göre, VUK'un 323. maddesinde, bir alacağın şüpheli alacak olarak kabul edilmesinde kamu kesiminden ya da diğer üçüncü kişilerden olması arasında bir fark gözetilmemiştir. Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili ve üçüncü kişilerden olan bir alacak için ihtilaf yaşanması söz konusu olabileceği gibi, bir kamu kuruluşundan olan alacaklar için de ihtilaf yaşanması olasıdır. Dolayısıyla kamu kuruluşlarından olan şüpheli alacaklar için de VUK'un 323. maddesindeki şartları taşıması kaydıyla karşılık ayrılabilir.

IV- ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK KARŞILIĞI AYRILMASININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ :

Yazımızın bu bölümünde şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılmasına ilişkin muhasebe kayıtlarının nasıl tutulacağı örneklerle açıklanmıştır.

ÖRNEK 1: A işletmesi, B işletmesinden olan 5.000.000.000.TL'lik alacağının vadesi geldiği halde tahsil edememiş ve bu nedenle

DÖNEM SONU İŞLEMLERİ

05.05.2005 tarihinde bu alacak için dava açmıştır. B İşletmesi A İşletmesine olan borcunun 3.000.000.000.TL olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle A İşletmesi dönem sonunda alacağının % 40'ı için karşılık ayırmıştır. Buna ilişkin muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

-----05.05.2005-----		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	5.000.000.000	
120 ALICILAR		5.000.000.000

-----31.12.2005-----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ	2.000.000.000	
129 ŞÜPH. TİC. ALAC. KARŞILIĞI		2.000.000.000

-----31.12.2005-----		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI	2.000.000.000	
654 KARŞILIK GİDERLERİ		2.000.000.000

-----/-----

A İşletmesi, ertesi yıl davanın sonuçlanmasıyla bu alacağı ile ilgili olarak 4.000.000.000-TL tahsil etmiştir. Buna ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır:

-----../../2006-----		
100 KASA	4.000.000.000	
129 ŞÜPH. TİC. ALACAKLAR KARŞ.	2.000.000.000	
644 KONUSU KALM. KARŞ.		1.000.000.000
128 ŞÜPHELİ TİC. ALACAKLAR		5.000.000.000

-----/-----

ÖRNEK 2: İşletme 20.000-YTL'lik alacağının şüpheli hale geldiğini tespit ediyor ve gerekli hukuki işlemleri tamamlayıp dönem sonunda %50'si için karşılık ayırıyor. Ertesi yıl sulh yoluyla alacağının %60'ından vazgeçerek 8.000-YTL tahsil ediyor. Buna ilişkin tutulacak kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır:

-----../../2005-----		
128 ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	20.000	
120 ALICILAR		20.000

-----31.12.2005-----		
654 KARŞILIK GİDERLERİ	10.000	
129 ŞÜPH. TİC. ALAC. KARŞILIĞI		10.000

-----31.12.2005-----		
690 DÖNEM KARI VEYA ZARARI	10.000	
654 KARŞILIK GİDERLERİ		10.000

-----/-----

2005 yılında sulh anlaşmasından sonra yapılacak işlem:

-----../../2006-----		
100 KASA	8.000	
129 ŞÜPH. TİC. ALACAKLAR KARŞILIĞI	10.000	
681 ÖNCEKİ DÖNEM GİDER VE ZARARLARI		2.000
128 ŞÜPHELİ TİC. ALACAKLAR		20.000

V- SONUÇ :

213 Sayılı VUK'un 323. maddesinde, ticari ve zirai kazanç sahiplerinin mal ve hizmet satışı karşılığında tahakkuk ilkesi gereğince hasılat kaydettiği, ancak bedelini tahsil edemediği alacaklar üzerinden haksız yere vergi alınmasını önlemek amacıyla şüpheli alacak müessesesi düzenlenmiştir.

Madde hükmüne göre bir alacağın şüpheli ticari alacak sayılabilmesi ve buna karşılık ayrılabilmesi için gerekli koşullar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1- Alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili olması ve sonuç hesaplarına hasılat olarak kaydedilmiş olması zorunludur.

2- Bilanço esasına göre defter tutulması gerekmektedir.

3- Alacak, dava veya icra safhasında bulunmalıdır.

4-Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların, alacaklı tarafından yapılan protesto veya yazıyla bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş olması gerekmektedir.

5- Karşılığın alacağın şüpheli hale geldiği dönemde ayrılması ve ilgili dönem bilançosunda gösterilmesi gerekmektedir.

6- Karşılık alacağın değerlendirme günündeki tasarruf değerine göre ayrılmalıdır.

Şüpheli ticari alacak karşılığı ile ilgili özellikler arz eden durumlar ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1- Katma Değer Vergisi nedeniyle ortaya çıkan alacakların şüpheli hale gelmesi durumunda ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve KDV be-

yannamelerinde beyan edilmesi şartıyla karşılık ayrılabilir.

2- Teminatlı alacaklarda karşılık, teminat-
tan geri kalan miktara ilişkin olarak ayrılabilir-
tir. Değerleme gününde teminatsız kalan kısım
kesin olarak tespit edilemiyorsa, bu alacak için
karşılık ayrılamayacaktır.

3- Verilen avanslar nedeniyle tahsil şüpheli
hale gelen alacaklar, ticari ve zirai faaliyetin el-
de edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmasına
rağmen, verilen sipariş avansları daha önceden
hasılat hesaplarına intikal ettirilmediklerinden
bunlar için karşılık ayrılamayacaktır.

4- Aciz vesikasına bağlanan alacakların
ileride tahsil imkanı olduğundan, bu alacaklar
için karşılık ayrılabilir.

5- Konkordato durumunda alacağın ileri-
de tahsil imkanı kalmayacağından söz konusu
alacaklar, değersiz alacak hükümlerine göre
değerlendirilecek ve dönem sonunda karşılık ay-
rılmadan direkt gider olarak sonuç hesaplarına
yansıtılacaktır.

6- VUK'un 323. maddesinde Kamu kuruluş-
larından olan alacaklar ile üçüncü kişilerden
olan alacaklar arasında bir fark gözetilmediğin-
den, bu alacaklarla ilgili bir ihtilaf yaşanması du-

rumunda karşılık ayrılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR :

- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu
- 334 Seri No'lu Vergi Usul Kanunu Tebliği
- Beyanname Düzenleme Kılavuzu-2004,
Hesap Uzmanları Derneği
- Denetim I-2004, Hesap Uzmanları Derne-
ği
- VUK, GVK, KVK ve KDVK Açısından DE-
ĞERLEME, Kazım YILMAZ, Sayfa: 393
- Tezcan ATAY, "Şüpheli Hale Gelen Ala-
cıklarda Karşılık Ayırma ve Özellik Arz Eden Hu-
suslar 1-
2-3", Maliye ve Sigorta Yorumları, Sayılar:
404-405-406-407
- Halil AKCA, "Şüpheli Alacaklarda Amortis-
man İşlemleri", Maliye ve Sigorta Yorumları, Sa-
yı:444
- A. Murat YILDIZ, M. Aykut KELECİOĞLU,
"Katma Değer Vergisi İçin Şüpheli Alacak Karşılı-
ğı
Ayrılması Konusundaki Sorun Çözüldü.",
Maliye ve Sigorta Yorumları, Sayı:419